

Modeling and Mindfulness

כי תבוא תשע"ד

DEUTERONOMY

PARASHAS KI SAVO

28 / 3-15

and overtake you, if you hearken to the voice of HASHEM, your God:
 3 Blessed shall you be in the city and blessed shall you be in the field. 4 Blessed shall be the fruit of your womb, and the fruit of your ground, and the fruit of your animals; the offspring of your cattle and the flocks of your sheep and goats. 5 Blessed shall be your fruit basket and your kneading bowl. 6 Blessed shall you be when you come in and blessed shall you be when you go out. 7 HASHEM shall cause your enemies who rise up against you to be struck down before you; on one road will they go out toward you and on seven roads will they flee before you. 8 HASHEM will command the blessing for you in your storehouses and your every undertaking; and He will bless you in the Land that HASHEM, your God, gives you. 9 HASHEM will confirm you (for Himself as a holy people, as He swore to you — if you observe the commandments of HASHEM, your God, and you go in His ways. 10 Then all the peoples of the earth will see that the Name of HASHEM is proclaimed over you, and they will revere you. 11 HASHEM shall give you

2

36

333

ר ר

מראש צורים

ההלכת בדרכיו

בכל עוז רק לנעלה לרקיע" — להדמות לקונם ית', והוא אשר אמרו ז"ל (בר"ך לה. ט) "אשר בנו בני האדם — בניו דאדם קדמאה" וברמב"ן כאן (פסוק ב): כי היה "חטאם דומה לחטא אביהם". כי סוד חטאם של דור הפלגה וחטאו של אדם הראשון שניהם מצד גודל דרגתם באה, מצד תשוקתם העזה להיות כאלהים. וכן קץ כל סוד חטאו לא היה מצד קנאה פשוטה ח"ו, אלא מקנאת הסופרים שהיא מרבה חכמה. נביא ה' היה, והיתה תשוקתו גדולה לעלות מעלה מעלה, אלא שכולם נכשלו, ותחת לעלות הנה נפלו מאיגרא רמא ויצא מה שיצא. (ועיין בחלק המאמרים סדר בראשית).

ארבעה נכנסו לפרדס (תגינה יד:). הנה סיכנו עצמם כ"כ, וידעו זאת מקודם, עד כדי כך היתה תשוקתם עזה לעלות מעלה, לא בקפיצה באו "לשם", אלא "בכנסו" תגינא, אבל בהיותם במצב הקירבה האמתית כי אז הנה שום דבר לא יכול היה לעכב משיכתם ותשוקתם לעלות עוד יותר ויותר.

הוא אשר אמר הכתוב (משלי טו, כד) "אורח חיים למעלה למשכיל למען סוד משאל מטה", הנה כי ענין העליה למעלה אין זה ענין של יתרון הכשר, אלא כי בנפשו הוא — "למען סוד משאל מטה", ענין העליה למעלה הוא התחלתו של האדם והיא תכליתו, האדם בטבע יצירתו, מצד עצם מציאותו הנהו בזו התשוקה, כתשוקת החיים כן התשוקה לעליה, ובלעדיה אין האדם כלל בסוג יצירתו.

כשאנו מתבוננים בכלל הבריאה, הנה כל דבר ודבר יש לו תכלית והשלמתה, וכמעט בכלום הנה תכליתם והשלמתם ידועים וגיכרים הם בעצמותם באין שום ספק, כשאנו רואים שכולת מראשית צמיחתה עד הוצאת גרעיניה בכל שלמותה, הנה מי פתי יסור הנה יחשוב ויאמר כי פעולת הצמיחה היא היא מציאותה והשלמתה. כל בריש יודע כי תכלית השכולת היא הגרעינים שבה

הם הנם באמת תכליתה והשלמתה. ולא תהא כהניית כפונדקית, לא היא האדם גרוע מכל הנבראים, גם בלעדי כל מחקרים והתחכמות. ודאי הוא כי גם לאדם יש לו, וגודע דייבורו, תכליתו והשלמתו בעצמו הוא, ובעצם מציאותו. חז"ל אמרו (גדרים כב:): שאלמלא לא חטאו ישראל לא היה ניתן להם נביאים וכתובים, כי ברוב חכמה רוב כעס, — רוב החכמה ניתן להם רק מצד רוב כעס שהכניסו להקב"ה. החטא מחשיך עינים, ואז צריכים להארת החכמה, ולוא חטאים, כשאדם זוכה לרגעים לאיזה אור ובהירות, הנה הוא מסתכל ורואה בכל, כי כל החכמות אמנם למותר הם, וכי הכל אמנם כך פשוט בתכלית באין כל חקירות וספקות.

והשלמתו של האדם מהי? — הלא מה חסר לנו, ומה צריך לנו יותר מהגדרת התורה — "ולדבקה בו" (דברים יא, כב), "הייתם כאלהים", היא

הגדרת תורתנו הקדושה, וכל תהליכי ההתעלות (דער שטייגענ) אינם אלא אופנים ודרכים להוצאת התכלית, כפעולות הצמיחה בשכולת לתכלית הוצאת הגרעינים, — "ולדבקה בו", "הייתם כאלהים", הוא הוא ההשלמה.

[וזאת למודעי, וכבר מבואר זה היטב בספר דעת תבונות, כי כל מה שאנו מדברים על ידיעת ה', על התדמות אליו ית', ועל להיות כאלהים, הנה אין המדובר חלילה על עצמותו ית', כי עצמותו ית' לא ישיגוהו משיגי הגוף,

מתוך תרי"ג מצוות התורה ישנן כאלו שהן מתייחדות בתחום מסויים, ויש כאלו שהן כוללניות יותר. ישנן מצוות שעניינן בתחום שבין אדם למקום ואחרות הדנות ביחסים שבין אדם לחברו. מצינו מצוות שגוריהן ההלכתיים נתפרשו ב"שלחן ערוך" ובספרי ההלכה, ויש שהן מקיפות יותר משעטיפי ההלכה מסוגלים להגדיר.

מצוות ציצית, למשל, כל מהותה מתמצה במישור שבין אדם למקום. שפע פרטי הלכותיה ודקדוקיה פורטו בספרי הפוסקים, ועם כל חשיבותה הרי כל קיומה מותחם בחוטי הציצית שעלינו לקשור בארבע כנפות כסותנו. מאידך, איסור "לא תגזול" מסויים מאוד לתחום המצוות שבין אדם לחברו. ישנן גם מצוות שהן כוללניות יותר כמו "ואהבת לרעך כמוך" שאין לנו הגדרות מדוייקת כיצד תתבצע אהבה זו. על מצווה זו כבר אמר רבי עקיבא שהיא "כלל גדול בתורה", שהרי פרטיה מסתעפים על כל מיכולל היחסים שבין אדם לחברו. כדברי בעל "החינוך" (מצוה רמג):

שהרבה מצוות שבתורה תלויים בכך. שהאוהב חברו כנפשו לא יגנוב ממנו, ולא ינאף את אשתו, ולא יונהו בממונו ולא ישיג גבולו ולא יזיק לו בשום צד, וכן כמה מצוות אחרות תלויות בוה.

מיוחדת במינה היא המצווה שנאמרה בתורה להלך בדרכי ה'. מצווה זו מקיפה ביותר ומתפרסת הן לשטחים שבין אדם למקום והן לאלו שבין אדם לחברו. מעצם מהותה של מצווה זו פרטי הלכותיה אינם יכולים להתפרש בשולחן ערוך, אולם היא מחייבת לא פחות ממצוות ציצית, שבת או כל מצווה אחרת.

3a

תורה

ביאורים

דעת

קו

כדרך זה הוא חטאם של דור הפלגה. אנו תמיד משחקים עליהם אף בהזכירנו את דבריהם: "נעלה לרקיע", והוא מצד רוב שפלותנו, כי לא יודעים אנו כלל גודל התאוה והכוסף העצום להדמות לעליון ית', חסר לנו ההשגת השלמה בגודל קרבנו ית' אלינו, ובמצב שלנו, ברוב התרחקותנו, אין לנו אמצע שום תשוקה להתדמות לקוננו ית', הם שהיו במצב קרוב אליו ית', ידעו וחשקו

§ Purpose: In our Lives

An Emunah-filled outlook on life is not only essential for understanding history; it also enables us to understand events that occur in our own lives. Once you realize that the purpose of the world — and your purpose as a player in it — is to attain perfection, you begin to notice Hashem's Hand in your life. You begin to view troublesome events as challenges that will help you grow. You no longer take the good for granted; you realize that Hashem is giving you tools with which to advance. You cease to view events in your life as random occurrences. Every event — major or minor — begins to fit into the general purpose of the world. Emunah becomes part of your life, filling every second of the day, and then begins to be reflected in your actions.

8

אור יקרות מיוחד גוסך על מצווה זו מקור נוסף שדרשוהו חז"ל (שבת קלג ב) מן הכתוב (שמות טו, ב): "זה א-ליו ואנוהו". הם פירשו "ואנוהו" מלשון "גוי" כלומר: "התנאה לפניו במצוות; עשה לפניו טובה נאה ולולכ נאה ושופר נאה...". ואילו "אבא שאול אומר: ואנוהו — הוי דומה לו, מה הוא רחום וחנון, אף אתה היה רחום וחנון." [רשיי מבאר כי לדברי אבא שאול מתפרשת התיבה "ואנוהו" כמין נטרקון "אני והוא", דהיינו: "אעשה עצמי כמותו, לידבק בדרכיו". ואילו המהרש"א מסביר כי גם לדברי אבא שאול

9

כך ניסח זאת הרמב"ם (הלכות דיעות פרק א הלכה א, וכעין זאת בפרק ד מ"שמונה פרקים):

הדרך הישרה היא מירה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משני הקצוות ריחוק שווה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו. לפיכך ציוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם ומכוון אותם בדרך האמצעית, כדי שיהא שלם בגופו. כיצד? לא יחא בעל חימה נוח לבעוס ולא כמת שאינו מרגיש, אלא בינוני; לא יבעוס אלא על דבר גדול שראוי לבעוס עליו, כדי שלא יעשה כיוצא בו מעם אחרת. וכן לא יתאוהו אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי אפשר להיות בוולחן, כענין שנאמר: "צדיק אוכל לשובע נמשו". וכן לא יהיה עמל בעיסוקו אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה, כענין שנאמר: "טוב מעט לצדיק". ולא יקפוץ ירו ביותר ולא יפזר ממונו, אלא נותן צדקה כמי מסת ירו ומלוח כראוי למי שצריך. ולא יהא מהולל ושוחק ולא עצב ואונן, אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות, וכן שאר דעותיו. ודרך זו היא דרך החכמים.

הורה לנו הרמב"ם בזה אורחות חיים, מה על האדם לעשות וכיצד עליו לנהוג כדי שייחשב מן החכמים המנוטים את חייהם בתבונה. אולם מה מפתיע לעיני בהמשכם של דברי הרמב"ם שהוא מצטט כמקור לדברים אלו את מצוות ההליכה בדרכי המקום.

ומצווין אנו ללכת בדרכים אלו הבינוניים, והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר: "זהלכת בדרכיו".

חידוש עצום למדנו מדבריו. אנו היינו סבורים שהאחיזה בדרך הממוצעת אינה אלא כמין מוצא של כבוד בין שתי דרכים מנוגדות. לכאורה, אין זו אלא שיטה יעילה שבביל למצוא הן גם בעיני אלוים וגם בעיני אדם. אך האם נוכל לייחס דרך זו גם לקב"ה? לכאורה כל מוצא של פשרה אינו אמת מוחלטת, ואיך נייחס זאת למי שכל אורחותיו צדק ואמת מוחלטים?

למדנו מכאן כי ההילוך שבביל הזהב אינו סותר לאמת הצרופה שהיא חותמה של הקב"ה. אדרבה, מידת האמת דורשת לאחוז בכל מידה במקומה ובשעתה, ואילו ההיתפסות לקיצוניות, במידה מסויימת, דווקא היא מהווה סטייה מן האמת המוחלטת.

כך הורה לנו הקב"ה בעצמו. על ים סוף הוא התגלה לעמו כגיבור מלחמה, ואילו בסיני הוא נגלה כזקן מלא רחמים (עיין רשיי שמות כ, ב) מבלי שתהיה סתירה כלשהי בין המידות. ריבוי אנפין של מידות אין בו סתירה לאמת, אלא אדרבה, נובע ממנו.

גמצינו למדים כי עצם מציאות האדם, מהו אדם — הגה, "הייתם כאלהים" הוא הוא האדם וכל מציאותו, ובפחות מזה הרי הוא ממש לא בסוב אדם, כי מציאות כל דבר הרי היא אך ורק עם ההשלמה של הדבר, ואם כן למה נתמה על החפץ על הראשונים אשר ידעו סוד האדם ומהותו, כי השתוקקו מאוד להדמות לקונם, לה"הייתם כאלהים", לה"נעלה לרקיע", כי לא מעלות ויתרון הכשר הן התשוקות והכיסופים להתעלות והתנשאות לשמי שמים, כי זה כל האדם — "הייתם כאלהים"!

6 דעת נח תורה סה

הנה דוד המע"ה אמר (תהלים עג, כח): "ואני קרבתי אל-הים לי טוב". — כל טוב האדם הוא עד כמה שהוא קרוב לה'. ואמנם קרוב לנו ה' מאוד מאוד. וכבר אמר יעקב אבינו (להלן מת, טו): "האלהים הרועה אותי מעודי". וברמב"ן שם כתב שהוא מנורת "רעך ורוע אביך אל תעזוב" (משלי כו, י), וזה על הקב"ה נאמר שנקרא ריע לישראל. ורוע אביך שחיבב את אבותיך (שם ברש"י). ה' המחיה את כולם, חי העולמים, — האם יש יותר קירבה מחיים. "ומלכותו בכל משלה", "כבודו מלא עולם", הנה הוא ית' עצם עצמיותו, ומה שייך יותר קירבה מזה. ואמנם מקרא מלא כתיב "קרוב ה' לכל קוראיו", "קוראים אל ה' והוא יענם" — וכל הריחוק היא רק מצדנו, כי "לא אותי קראת יעקב", והדברים מבהילים ונוראים עד מאוד עד המצב שכתב הר"י ז"ל (שע"ת א, כא"כב) בעיקר השישי לתשובה שהוא הבושה במדרגה העליונה שבה שיכלם האדם על עוונותיו מלפני השי"ת, וענין ההכלמה היינו ההרגשה בבושה והשתנות זיו פניו כענין שנאמר (תהלים סט, ח): "כסתה כלמה פני". האם נוכל לתאר קירבה יותר ממצב כזה שפשוט אידימו הפנים מבויין?!

קין אמר (לעיל ד, יד): "ומפניך אסתר". הנה נפשו מרה לו ותכבד אנתו מאוד על כי לא יראה עוד פני ה', — את ה"מפניך אסתר" לא היה יכול לסבול יותר מהכל, כי היה מצבו מצב של "פנים בפנים", ומעתה איך איפוא זה אפשר לחיות בלי הארת פני ה', בריחוק ולא בקירבה?!

ומזה לנו המצוה הרבה של "זהלכת בדרכיו" כי זהויתנו במצב קירבה כזה, איך זה יתכן כי לא נלמד מדרכיו ית'. כאשרם נמצא אצל גדולי אחד, מדרך הטבע הוא שהוא מתלמד ממנו בכל יכלתו, משתדל הוא בכל כחותיו ויכלתו לחקות אותו, על כל תנועותיו וכל הליכותיו, וכשארם אינו מהלך אחרי ה', הרי זה שאינו קרוב לו אלא מרחוק עומד, הנה הוא אבוד באמת, ומה טוב יהיה לו?!

7 חכמה 3 דברים

נאמר בתורה (דברים יג, ה): "אחרי ה' אלוקים תלכו", ופירשו חז"ל (ספרי): "זו מצות עשה". נמצא שמשמעותה הפנימית של מצווה זו הוא ההילוך אחר הקב"ה, ואילו פרטיה המעשיים, אינם אלא הביטויים החיצוניים להליכה אחר הקב"ה בכבודו ובעצמו.

מהו הביטוי המעשי של הילוך זה? או כלל לדרך זו: וכי ניתן לצוות על בשר ודם פשוט משימה כה נשגבה כהילוך אחר השכינה? האין דברים אלו רחוקים מרחק רב מהשגותיו של בן תמותה רגיל?

חז"ל כבר התייחסו לכך באומרם (סוטה יד, א): "אחרי ה' אלוקים תלכו" — וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכונה, והלא כבר נאמר (דברים ד, כז): "כי ה' אלוקינו אש אוכלה הוא? אלא הלך אחר מידותיו של הקב"ה; מה הוא מלכיש ערומים, דכתיב (בראשית ג, כא): "וייגע ה' אלוקים לאדם ולאשתו כוחנות עור וילבישם", אף אתה הלכש ערומים. הקב"ה ביקר חולים... אף אתה בקר חולים. הקב"ה ניחם אבליים... אף אתה נחם אבליים. הקב"ה קבר מתים... אף אתה קבור מתים.

התורה חוזרת על חיוב מצווה זו באומרה (דברים כה, ט): "זהלכת בדרכיו", ומשמעות מצווה זו מתפרשת בפי בעל ה"חינוך" (מצה תריא):

[אמנם רשיי לומר חיוב זה מן הנאמר בסוף הפסוק: "ובו תדבקו", והוא מבאר: "הידבק במידותיו; גמול חסדים, קבור מתים, בקר חולים כמו שעשה הקב"ה". (ועיין גם רשיי ודברים יא, כב. וכן שם ה, ו, ועוד), אולם המצוי בספרות ההלכה יודע שכך דרכה של תורה, והרבה גופי תורה נלמדים ממקורות שונים].

שנצטוונו לעשות כל מעשינו בדרך הישר והטוב בכל כוחנו, ולהטות כל דברינו אשר בינינו וכוין וולחנו על דרך החסד והרחמים, כאשר ידענו מחיותנו שזהו דרך השם וזה חפצו מבריותנו למען יובו לטובו כי חפץ חסד הוא. ועל זה נאמר: "זהלכת בדרכיו", ונכפלה המצווה עוד במקום אחר שנאמר: "ללכת בכל דרכיו".

If we do not work on self improvement, the shame of failure will be intense. Since there is so much good attained when we refine our character, it is proper to devote our lives to imitating the attributes of our Creator—specifically, the Thirteen Attributes of Mercy.

Inspiration

"Cleaving to Hashem" is a primary Torah obligation. How does one cleave to Hashem, when He is described as eish ochlah, a consuming fire? (Devarim 4:24) Our sages say the Torah teaches us to cleave to Hashem's ways. Just as He supplies clothes for the unclothed, visits the sick, comforts mourners, and buries the dead, so should we. We are instructed to pattern our ethical development after the ways of the Creator. Hashem's "character traits" teach us the qualities we should strive for in our conduct. * The goal of this mitzvah is to mold a G-dly personality. Throughout life, we must make a sustained effort to perfect our character traits. We are not expected to change negative character traits overnight, but we are obligated to make great effort toward this goal. This effort is the essence of the mitzvah. The more we do, the more we strengthen our G-dly image. Failure to make this effort is a violation of the commandment to go in Hashem's ways. (Chinuch 611)

11 Food for Thought

- The core of man's existence is to toil continually to improve his character traits. Of what purpose, otherwise, is his life? (Vilna Gaon, Even Shleimah I 1, 2)
A man's toil to refine his character and serve his Creator must be done with inner integrity, without pretensions. One who has delusions of grandeur is fooling no one but himself. And what is great about fooling a fool? (Rabbi Dov Ber of Lubavitch)
It is easier to know the entire Talmud than to correct a single bad midah. (Rav Yisroel Salanter)

The sefer Tomer Devorah is based on the principles of "Vehalachta bederachav, you shall go in His ways" (Devarim 28, 9), and "Vedavakta bo, you shall cleave to Him." (Devarim 11: 22) We are created in the

image of G-d (beitzalmo u'demuso). It is therefore possible for us to develop exemplary values, because every aspect of our physical self has G-dly potential.

- The more we express G-dliness within, the more our likeness to Hashem evolves. As we transcend physical constraints and find G-dliness within, we become more and more G-d-like.

12

It is the accepted practice to categorize character traits, such as avoiding anger, haughtiness, base desires, love of honor, revenge, stinginess, and so on. This is helpful when it comes to diagnosing a specific problem and correcting it, for it is easier to correct shortcomings one at a time than all at once.

* But in actuality, there is really only one negative character trait and one positive trait. The negative attribute is to relinquish control to one's instincts. By doing so, he will absorb all negative attributes and become depraved. He will automatically excel at taking revenge, becoming angry, being conceited, and so on.

The essential good attribute is to maintain control of one's whims. From this vantage point a person can attack all his negative traits. He will strive to be as good as possible, and will vanquish all evil progressively. (Chazon Ish)

It is proper that man strive to emulate his Creator both in tzelem (image) and demus (likeness). Man is born with the potential to resemble Hashem. Developing good character actualizes this potential.

* If we don't strengthen our moral fiber, we are like an expensive camera which is used as a paperweight. A man who does not try to emulate his Creator is a glorified animal. To be an adam, he must rein in his destructive tendencies. (Rabbi M.D.Y. Landau)

אימ אדה פרשת כי תבא משה

14

הקדושה חלק א' שער שני, המדבר בפנים הנמשך ע"י המדות המגוננות) הסיבה שלא כתוב בתורה מצוה להיות בעל מדות טובות וז"ל, כי מדות הן מוטבעות באדם בנפש השפלה, והנה בנפש הזאת תלויות המדות הטובות והרעות, והן כסא ויסוד ושורש אל הנפש העיונית השכלית, אשר בה תלויין תרי"ג מצוות התורה, לפיכך אין המדות מכלל התרי"ג מצוות, ואמנם הן הכנות עקריות אל תרי"ג המצוות בקיומם או בביטולם, יען כי אין כח בנפש השכלית לקיים המצוות על ידי תרי"ג אברי הגוף אלא באמצעות נפש היסודית, המחובר אל הגוף עצמו, בסוד "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא", ולפיכך ענין המדות הרעות קשים מן העבירות עצמן מאוד. ונמצא כי יותר צריך לזוהר ממדות הרעות יותר מן קיום המ"ע ול"ת וכו', עיי"ש.

ביאור הדברים כי המדות הם עיקרים ויסודות לכל הבנין של התרי"ג מצוות, ועל כן תבין אשר המדות חמורים ממצות, כי אם אין יסוד אין בנין, וממילא ודאי סתירת היסוד חמורה מסתירת הבנין.

ואל ישמעו דברי ר"ת ויטל אלו בתור דברי מוסר, אלא בתור דין בשו"ע, שיותר צריכים להיזהר ממדות, מאשר מן העבירות. וביסוד הנורא הזה יבוארו לנו כמה מאמרי חז"ל התמוהים ביותר לולי דבריו.

אבל לפי יסוד הנ"ל הרי פשוט הוא, ואין דבר זה נאמר דוקא על שנאת חנם, אלא ה"ה לכל המדות הרעות, שחמור עונשם כע"ז

גילוי עריות ושפיכת דמים. ולא זו בלבד אלא ששאלו שם ביומא, מאן עדיפי, ראשונים או אחרונים עדיפי, והשיבו תנו עיניכם בבירה שחורה לראשונים ולא חזרה לאחרונים. סוף דבר, מדה רעה אחת, ותהא איוו מדה שתהא, תמורה יותר מכל התורה והמצוות.

15
הביאור בדברי השערי קדושה' למוהר"ן אמר המשגיח רבי אליהו לופיאן זצ"ל במשל לבגנו שרוצים לבנות, והאדריכל מראה בדיוק איך ייראה הבנין, ולאור מסקנותיו בנו הבנין, אך זמן קצר לאחר שנגמר הבנין התמוטט ונפל. והתברר שבעת בניית הבנין בנו אותו בלי היסודות, וכאשר באו בטענות לקבלת המבצע השיב שבתוכנית שנתן האדריכל לא היה מצוייר היסוד של הבנין כי אם הבנין עצמו. אך התשובה הפשוטה לקבלת היה ש"יסודות" לא צריך לכתוב ולא להראות כיון שזה מהדברים הפשוטים שבלא זה לא מתחיל כלום, בלא יסוד הבנין לא יחזיק מעמד, והוא היה בעצמו צריך לשער איך להתאים יסודות לבנין הנבנה. ובזה יתבאר דברי מהר"ן למה לא מדגישים בתורה ענין

שנצטינו לעשות כל מעשינו בדרך היושר והטוב בכל כחנו, ולהטות כל דברינו אשר בינינו וכין זולתנו על דרך חסד והרחמים, כאשר ידענו מתורתנו שזוהי דרך ה' וזה חפצו מבריותיו למען יזכו לטוב כי חפץ חסד הוא, ועל זה נאמר "והלכת בדרכיו". ואמרו זכרונם לברכה בפירושו זאת המצוה, מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הקדוש ברוך הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הקב"ה נקרא צדיק אף אתה היה צדיק, מה הוא נקרא קדוש אף אתה היה קדוש. והענין כולו לומר שנלמד

המדות. כי תורה היא הבנין, ומדות הם היסודות, ומעצמינו צריכים להבין שלא נוכל להתחיל בנין התורה, לא לימודה, ולא קיומה, בלי תיקון המדות.
[ואבל אחרי כל הנ"ל, לכאורה עדיין יש להק' על שאלת הרב רבי חיים ויטל, הלא כתוב וכתוב בתורה החיוב למדות טובות, והוא בפסוק שלנו "והלכת בדרכיו", וצ"ב, וי"ל].

נפשנו ללכת בפעולות טובות כאלו ומדות נכבדות אשר יסופר בהם יחברך על דרך משל לומר שמתנהג במדות טובות אלו עם בריותיו וכו', עכ"ל.

* המתנהג במדותיו של הקב"ה, הקב"ה ישלם לו בחזרה מדה כנגד מדה שפע ברכות כי הלא כך הוא דיני השמים. בדיוק כמו שנוהג כאן כלפי הזולת, כך נוהג הקב"ה אתו. לכן, "והלכת בדרכיו", חוץ ממה שהוא מצות התורה, הוא מביא לו ברכות, לכן מקומה הוא כאן בפרשתינו⁶⁴.

Love Thy Neighbor - R. Shimon

19 Ki Savoh 28:9 - Being merciful and compassionate 429

(דברים כ"ח ט')

"AND WALK IN HIS WAYS." (Dvorim 28:9)

This commandment obligates us to emulate G-d. That means that in all our dealings with others we must behave with kindness and compassion, for this is the way of G-d. As our Sages have said: "Just as G-d is merciful and compassionate, so too must we be merciful and compassionate." (Chinuch 611)

The Torah does not merely forbid actions that stem from cruelty and hatred. Negative feelings toward others are in themselves wrong. Our attributes should be like those that the Torah ascribes to the Almighty. If a person does someone else a favor solely with the intention of fulfilling the commandment of "Love your neighbor,"

* this is not sufficient to fulfill the obligation of emulating G-d. Emulating G-d requires that it should become part of our very nature to help others. (Ali Shur, pp. 84-5)

People constantly came to the home of Rabbi Shmuel Salanter, Rabbi of Jerusalem, for queries on halachic matters and advice concerning personal problems. His family suggested that he set aside special hours for receiving the public in order that he should be able to rest part of the day.

"I can't agree to that in view of the fact that we are obligated to emulate the attributes of G-d," said Rav Shmuel. "G-d does not limit Himself to having special hours when He can be reached, as we ourselves attest: 'You constantly sustain us, every day, at all times, and at all hours' (Grace after meals)." (Yechidai Sgulah, p. 106)

R. Frand

Well, that is not how Avraham felt about it. He wanted to do chessed. He yearned for it. He hungered for it. Regardless of his physical condition, he wanted to do chessed with all his heart. And if there were no travelers, he would sit by the door just in case a solitary traveler happened to pass by, a traveler who could use a bite to eat and a cold drink.

How are we to understand this mitzvah? You have to make Kiddush on Shabbos. If it is not Shabbos, you don't have to make Kiddush. Should you feel bad that it's not Shabbos and you cannot make Kiddush? You have to eat matzah on Pesach. Should you feel bad a whole year that it is not Pesach and you cannot perform the mitzvah of eating matzah? Of course not. The mitzvah applies at certain

יאנאיהו" מתפרש מלשון "נוי", כי היופי והגוי של המעשים הוא כשהם דומים למעשיו ולהליכותיו של הבורא].

מידות של רחמים

כיון שהמדובר בהליכה בדרכי הקב"ה, עולה מאליה המסקנא שאי אפשר שיהיו למצוה זו הגדרות מדוייקות כדרך שמצינו בשאר כל המצוות.

כבר לימד בזה ה"אור החיים" הקדוש (דברים כ, יז):

"והלכת בדרכיו" - פירוש, הגם שלא צוה ה' ללכת בהם, אף על פי כן כשיכירו בהם שהם דרכי ה', כל אשר הוא עושה ועשו בן בני ישראל, כגון: ביקור חולים, קבורת מתים וכדומה, שמצינו לה' שעושה אותם, ולכו גם הם בדרכיו.

יתירה מזו הביטוי "הילוך" מלמדנו שלא די בעשיית מעשי חסד, אלא שיש להתעמק בנושא ההטבה עם הזולת. כדברי ה"אבן עזרא":

* "אחרי ה' אלקיכם תלכו" - שתעשו על פי יכולתכם כמעשיו ותרדפו אחר נתיבותיו.

הסביר את דבריו בפירוש "אבי עזר":

לשון הליכה מורה לחקור ולחפור דרכיו, כטעם "הוה ערום ביראת ה'", לחשוב בלבבך מה לעשות כדת המלך ולהחכים במצוות ובגמ"ח כפי יכולתך. חה שכתב הרב (אבן עזרא) כטעם: רודף שלום, לא שהרודף ימתין עד שיבוא אל ידו דבר שלום או מצוה, רק יחקור וירדוף אחריה.

מתוך כך מתבאר כי הרבה דברים שהם בבחינת "לפנים משורת הדין", יש בהתנהגות לפיהם משום קיום מצוות עשה זו, שהיא מדאורייתא.

20

"מצוה ח' היא שצונו להומות בו יתעלה כפי היכולת והוא אמרו והלכת בדרכיו כו' ובא בפירושו מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד" (ס' המצוות להרמב"ם).

ובמצוות לא תעשה נצטינו להסיר מנפשנו מדות הגאווה, הנקימה, האכזריות, השנאה ועוד (שע"ת לר"י, שער ג', כו-עד). (עי' בהקדמה לספר חפץ חיים: "אל יפלא בעיני הקורא שכל הספר הזה שהוא מיוסד על עקרי ההלכה, למה אני מביא בכמה מקומות ראיות מס' שע"ת לר"י שהוא מכלל ספרי המוסר, כי באמת נראה לעינים למתבונן היטב במאמריו הקדושים בכמה מקומות ששמר ודקדק את דבריו שלא יצא מגדר הדין"). כלומר: לא רק מעשים הנובעים ממדות אלו אסרה תורה אלא את המדה עצמה היא מצוה לעקר מהלב, כמו שלא הסתפקה לצוות על מעש

חסד והטבה אלא היא מצוה להתדמות במדה עצמה אל הבורא ית' (ציור: כאשר גומלים חסד עם אדם, ואין כונה בזה אלא לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך" בלבד) עדיין אין זאת "הליכה בדרכיו", כי מצוה זו מחייבת להיות גומלי-חסד בטבע, "כמוך" - כמו שאהבת-עצמו טבעית היא, כן אהבת הבריות חייבת להיות). וכל המצוות האלו - בדיוק כמו מצות תפלין ואיסור שעטנז: אותם חיובים, אותם איסורים, וכיצד נקיים את כלם?
- יש להוסיף עוד מצות הודוי והתשובה, אשר יומה הקבוע הוא יום הכפורים. פרטי מצות התשובה מקיפים את כל אורח חיינו, והופכים כמו כן את האדם לאיש אחר כמותו (תשובה ב', ד').

times and under certain conditions. At all other times and condition, there is no mitzvah. Shouldn't it be the same with chessed? If there is someone in need, there is a mitzvah to do chessed. But if there is no one there who needs help, there is simply no mitzvah to do chessed. And if it is so, why was Avraham upset that no one was coming any more than he would be upset that he could not make Kiddush on Sunday?

Rav Moshe Feinstein concludes that the mitzvah of doing chessed is different from other mitzvos, because the chessed you do is more for your own benefit than for the benefit of the person with whom you are doing the chessed. We think that we need to give money to the poor in order to fill their needs. That is not quite true. It is the other way around. The truth is that there are poor people in the world so that we can give to them and fulfill our own very personal need to do chessed. As the Gemara says, "The poor person does more for the householder than the householder does for the poor person."

Just as the body needs food every day for its nourishment, so does the neshamah, the soul, need to do chessed for its nourishment. Because when we give, we are emulating the ways of the Almighty and thereby refreshing our souls. So when we wake up in the morning, when we ask ourselves what will we eat for breakfast,

we should naturally also ask what acts of chessed we will do for our souls. If we truly love chessed, that is how we would think.

And if we really had the proper perspective about chessed, we wouldn't risk the resentments and misgivings that sometimes plague people who do a lot of chessed. I'll give you a scenario that is not so uncommon.

25a 208-209

די מחסור - ולא יותר. אבל ב"אשר יחסר לו" - אין נורמות. כשם שדעותיהם שונות כך מחסוריהם שונים. הרוצה להיות איש חסד צריך קודם כל להתלמד לראות ולהאזין מה יחסר לו. אשר יחסר לו כתוב, לו לפי צרכי האיש הפרטי, וכמו שאמרו "זו אשה", אשר בודאי צריכים להתאים לו אשה ההגונה לו. וכן בכל שאר צרכיו. ונתאר לעצמנו עשיר שירד מנכסיו; עליו

6

יש מחסורים שונים; יש כאלה שמדברים עליהם. ויש כאלה שהאדם עצמו אינו מרגיש מה חסר לו. ואני צריך לרדת לעומק מצבו לבדוק במה הוא חסר אחד זקוק לעזרה בכסף, שני בעבודה, שלישי בעצה, רביעי ברפואה. המישי ברוחניות. הן "מרוכים צרכי עמך", ואני צריך להתלמד לראות צרכיהם. ושים לב: כעת איננו עוסקים במעשי חסד, אלא בהבנת וראית "אשר יחסר לו". נתלמד, איפוא, כמה פעמים ביום לעמוד על חסרונותיהם של בני אדם שאנו באים במגע עמהם. וזאת לכה"פ במשך שלשה שבועות.

C

הרי עם הציבור חייבים לשאת בעול, ויעשה כל אחד לפי הבנתו בזה. מדברי הגמרא נראה, כי נושא בעול עם הציבור אינו ענין למחשבה והרגשה בלבד. ושנאה בעול מחייבת הנהגה במעשה. וכן מצינו בניחוס אבלים ובאבילות עצמה ובביקור חולים. המבקר את החולה צריך לבדוק אם יש לחולה צורך באיזה דבר וכן להתפלל עליו (עי' ביו"ד סי' שלה). לכן הרוצה להתלמד להיות נושא בעול עם חברו יקבע לעצמו איזה מעשה קטן או הנהגה קטנה שע"י יהיה ממש נושא בעול עמו. חז"ל אמרו על מרע"ה שכתוב "ויגדל משה ויצא

גבול, אבל הרגשה בכל פרט ופרט בכל הדקות לא הי' שם. שזהו רק בהתארת פנים, וזה הי' סוד הגאולה.

וכמו שהגאולה יצאה מהשמי לב להתבונן של הקב"ה כביכול, כמו כן במשה שהי' שליח הגאולה מגיד לנו הכתוב שהתהלך בדרכי ה' - כמ"ש (דברים כח. ט). והלכת בדרכיו מה הוא רחום אף אתה וכי' - חו היתה מדתו כדכתיב "וירא בסבלותם" וכי' רש"י "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהן". שזהו אותו ענין עצמו של השמי לב להתבונן הנאמר בהקב"ה כביכול, שלפי המתבאר יוצא מזה ענין נושא בעול עם חבירו. שענינה של מדה זו לחוש בצער וזולתו בכל מה דאפשר. לכאורה מה ענין התבוננות בצער השני? רגילים אנו להבין ענין התבוננות בלמוד, אבל מה מקום להתבוננות בצרה? אבל האמת הוא שבכדי לחוש ולהרגיש בצער של חבירו צריך לתת לב להתבונן; ראית היסודים של האדם עדין אינה ולא כלום, שקר הוא דובר ומרמה את עצמו אותו שחושב שבראי' בעלמא חש הוא בצער חבירו עד שהוא עצמו טובל מזה. בכדי להרגיש באמת במכאוביו של מי שהוא צריך מתחילה לתת עיניו ולבו כמו שעשה משה, וזהו התחלת בנייה במדת נושא בעול עם חבירו; עד שמצינו שאמרו חז"ל במדרש (ש"ד פ"א) על מרע"ה, וירא בסבלותם זכר והי' גותן כתפו ומסייע לכל אחד ואחד, שהריכין עצמו לשאת עולם אתם יחד. ואין המכוון בזה שהי' עושה כן בכדי לעזור להם במשאם. אלא בכדי לחוש ולהרגיש בסבלם; כי בכדי לחוש בצער של אדם, לחוש כל מכאוביו, איך שהכאב חדר ועובר בהעורקים הגידים, להרגיש מהלך הכאב, ובאיזה עורק וגיד מקומה - לזאת צריך הרבה, לתת לב להתבונן, עד כדי הרכנת עצמו לחוש בעול המשא. וזהו גדר רחמים, שהוא סוד הגאולה, וזכותו של משה רבינו הי' גם כן משום זה.

ומכל זה אנו רואים מהו ענין נושא בעול, ומאיך גיטא נוכל לראות עד כמה מושחת הוא מי שאינו במדה זו. במאמרי אדמו"ר ז"ל (חרי"א מאמר א) בדברו בענין זה מוכיר מה שאמרו ז"ל (ב"מ פג) "תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיות יער" (תלים קד. כ) - אלו רשעים שבו שדומים לחי' שביער" הגדר של חיות יער הוא שאינם כלל באותה תכונה של הרגשה בצער וזולתם, דאילו הי' בהם קצת הרגשה בצער וזולתם לא היו טורפים, ודימו חז"ל את מי שאינו מרגיש בצער וזולתו לחית יער.

חכמה ומוסר

המשך לה"ב

24

מצינו בהקב"ה שהכתיב על עצמו בכל צרתם לו צר, ואמרו ז"ל כשאתם שרוי בצער, שכונת מה אומרת קלני מראשי קלני מורועי, ועמו אנכי בצרה; והכתיב על עצמו ותקצר נפשו בעל ישראל (שופטים י'), וידוע מאמרם ז"ל על פסוק, והוא אסור באזיקים (ירמי' מ'); והכתיב על עצמו אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי, מיום צאתכם מירושלים, עד יום כואכם - אתי תהיו; עצמו מספר סקראות מסורשות ע"י, ומאחז"ל מלאים מזה. ואין יתכן שהאדם לא יבין שזהו ראש כל המעלות, לישא בעול ע"י ומכ"ש עם כ"י. והנה כבר כתבנו שהאדם מוטבע בסמך לסמור עצמו לרופא מוסמך, ואף שאינו מוסמך, ומכ"ש למבחק, ואין לא יסמור אדם למסומו של עולם, ולא יבין כי אחרי שהקב"ה, שהוא מקומו של עולם, בודאי יודע סמכו של עולם, ושזהו הדרך ילכו בת, ובסמכו הי' לנו לילך בדרך שמקומו של עולם הולך בה. ולא עוד אלא שנצמנו ע"י, והלכת בדרכיו, ושכרו גדול מאד, כענין שנאמר "כאפע"ה"י ידעתי אשר יצוה" וגו' ועי' ברש"י שם. וכבר דברנו הרבה מזה.

והנה לפי הקב"ה מחבב כ"כ כ"י, מפני שנמצא בה מעלות אלקות, כי בצלם א' עשה אותה, ואם כי הקב"ה אוהב כ"כ כ"י, כשביל מעלות אלקות שנמצא בהם, אעפ"י שאין לו ערך ודמיון לאדם כלל,

מאמר תעד

27

שלא להזדקק לזולת

"והלכת בדרכיו" [כח-ט]

לרבי שמחה זיסל מקלם זצ"ל, היתה לו עליה קטנה בבית התלמוד, והיה מנקה את הרצפה בחדרו ומסיק האש ולא הניח לעשות בערו שום דבר - אמר, כתוב "והלכת בדרכיו" כשם שהקב"ה אינו זקוק לעזרת אחרים כך צריך האדם להרמות לקונו ולהיות בלתי תלוי לעזרת אחרים עד כמה שאפשר לך⁶⁵.

* וידוע עד כמה היה נזהר מן הגורא"מ שן זצ"ל שלא להזדקק לשום עזרה ובמשך עשרות שנים גם כשהיה מוקף בבחורים צעירים והיה משוחח עמם בד"ת תמיד היה ניגש לארון לקחת ספרים שהיה זקוק תוך כדי הלימוד, למרות שהבחורים נזקקו לספרים לא פחות ממנו, גם כשהי' ממש

יקימך ה' לו לעם קדוש כאשר נשבע דך כי תשמור את מצות ה' אלהיך והלכת בדרכיו (דברים כ"ח ט).

אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ז) לפיכך נברא האדם יחיד, שחייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, הרי עד כמה מגיעה מידת חסדו וטובו של הקב"ה, שברא את העולם על תענוגיו ועידונו בשביל כל יחיד ויחיד, ועוד הוסיפו חז"ל, שכל אדם חייב לדעת ולהרגיש זאת, והרי תכלית בריאת האדם היא שילך בדרכיו של הקב"ה כמיש והלכת בדרכיו, ואמרו חז"ל (שבת קל"ג), מה הוא רחום אף אתה רחום, נמצא שחייב כל אדם לספק לכל אחד תענוגות עולם ומלואו כאילו היה יחיד בעולם.

ולא עוד אלא שיש לו לאדם ללמוד מהבריאה, להטיב מבלי לגרוע חסדו במאומה אף למי שמכעיס כנגדו ומבוזהו, כמו שהקב"ה

מכריח את הבריאה להטיב גם להרשעים אף שהיא סובלת מזה, אנו מתפללים ונפשי כעפר לכל תהיה, ויש מפרשים מה העפר הכל דורסים עליה והיא סובלת אותם ומצמחת ונותנת חיים לעולם, כך על האדם ללמוד ממנה לסבול את הכל ולגמול חסד עם הכל, וכן אנו רואים מהשמש והירח, שהרי אמרו חז"ל (נדרים ל"ט) שבכל יום ויום אינם רוצים לצאת ולהאיר מפני שמשחתוים להם עכו"ם, והקב"ה מורה בהם חצים שיאירו לעולם.

4- הרי שהקב"ה אינו מונע את הטוב אף מהרשעים והמכעיסים כנגדו, וכן יש על האדם ללמוד לבל ימנע חסדו משום איש, אף מאלה שמרגיזים ומצערים אותו, ואפי' אם הוא צדיק בדינו, והרי הדברים ק"ו! אם העולם כולו על כל מערכות צבא השמים והארץ, לא יחשבו נגהם וטובתם גם מהרשעים ביותר, עאכ"כ האדם שהכל נברא לשמשו, והוא תכלית הבריאה, שיש לו להתכונן ביסוד זה של עולם חסד יבנה, ולא ימנע לעשות חסד משום בריאה בעולם.

היחס הזה לבני אדם להטיב להם אף כשעה שהם מציקים לו וגורמים לו רעה, אינה מידת חסידות גרידא כי אם ציווי וחובה, כתוב בתורה וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל, ואמרו חז"ל (ספרי בהעלותך), זה שאמר הכתוב האנכי היריתי את כל העם הזה, כי תאמר אלי שאהו בחיך כאשר ישא האמן את היונק, היכן דיבר? ת"ל ויצום אל בני ישראל, אמר להם הוו ידעים בני סרבנים הם טרחנים הם, על מנת כן תהיו מקבלים עליכם, שיהיו מקללים אתכם וסוקלים אתכם באבנים, הרי עד כמה יש לסבול בני אדם ולשקוד

כטובתם, אף אם כתוך אותו זמן הם בוכים כחסד שגומלים אתם, והם משיכים רעה טובה בקללות וסקילת אבנים.

28 ש(א)ו 13

ומכאן ההנחיה לאדם (כפי שנוסחה בפירוש "אבי עזר", דברים יא):
...ובדביקות עצמו יש סוד עצום, שלא להחליף עבודת איש באחיו ולאחוז ברחמנות במקום שצריך לבעוס בגון על תלמיד או על עבדיו, או שלא להחזיק בעוונה במקום שצריך להלביש גאוה או נקמה כמעשה מינחס.

כך אמנם סיכם הדברים בתמציתיות בעל "ספר חרדים" (פרק א, יח):
ויתנהג האדם בכל ענייניו במירות האמצעות ולא ילך אל אחר מהקצוות, והוא הדרך הטובה והישירה הנקראת דרך ה', היא שציווה עליה אברהם אבינו לבנו, שנאמר (בראשית יח, יט): "אשר יצוה את בניו... ושמו דרך ה'".

התעלות במידת הקדושה

אולם חובת ההליכה בדרכי ה' אינה מוגבלת דווקא לתחום היחסים שבין אדם לחברו, לא פחות מכך היא מקיפה גם את התחום שבין אדם למקום. גם בתחום מקודש זה מלבד המצוות המפורשות שנאמרו בתורה, האדם מצווה להוסיף על עצמו גדרים וסייגים, וכל אלו נכללים בחובת ההידמות לבורא.

כך כתב בעל "החינוך":

* ואמרו זכרונם לברכה בפירוש זאת המצווה, מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום. מה הקדוש ברוך הוא נקרא חנון, אף אתה היה חנון. מה הקדוש ברוך הוא נקרא צדיק, אף אתה היה צדיק. מה הוא נקרא קדוש, אף אתה היה קדוש.

למדנו כי שמירת גדרי הקדושה היא לא רק מידת חסידות, אלא יש בה משום מצוות עשה מפורשת. כך צוטט גם בפירוש המיוחס לרמב"ן (על "שיר השירים"):

* להידמות כל אדם בדרכיו הטובים לבוראו... וזה כולל מצוות עשה ומצוות לא תעשה והרבה ענייני קדושה וטהרה וגמילות חסדים. כמו שאמרו חז"ל: "מה הוא קדוש אף אתה היה קדוש, מה הוא חנון אף אתה היה חנון".

לאמיתו של דבר מקרא מלא דיבר הכתוב בענין זה (ויקרא יט, ב):
"קדושים תהיו - כי קדוש אני ה'". הרי לנו מצווה מפורשת בתורה לאחוז במידת הקדושה, ונימוקה עימה, "כי קדוש אני ה'". הקב"ה הוא סמל הקדושה והטהרה ועלינו להשתדל לאחוז בדוגמא זו. כיון שהמדובר בהתקדשות נשגבה בדוגמא של מעלה, אין צורך להסביר באיזו רמה עילאית הדברים אמורים.

ונתאר לעצמנו: כשאדם בא לדין ושואלים אותו למה עשה כך וכך, והוא יענה שהוא עשה "סתם כך", ואם ישאלוהו הלאה יענה שכולם עשו ולכן גם הוא עשה. ואם ישאלוהו הלאה: ומה אתה חשבת? הוא יענה שלא חשב כלום. ואם ישאלוהו על מצוות שעשה מה היתה כוונתו בהן, והוא יגיד שוב שעשה "סתם". ואם ישאלו שוב מה ראה על ככה לעשות כל המצוות שעשה, והוא יגיד שהציצית הלבשה לו אמו בהיותו קטן, והברכות לימדוהו בחדר, והתפילין קנה לו אביו, וגם ללמוד תורה שלחו אביו. ואם ישאלוהו הלאה: אבל אתה מה חשבת, והוא יענה שוב: "סתם" — — — איך "סתם-אדם" זה יעמוד בדין! איה איפה עצמינותו!

ואם תאמר: מי אומר שאני חייב להיות יחיד, וכי לא יספיק להיות "סתם"?

32

אדם" ? בוא ואראך משנה מפורשת בס"ד דסנהדרין: "לפיכך נברא אדם יחיד" ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא... ולהגיד גדולתו של הקב"ה שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד — כולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדוניו ואין אחד דומה לחברו. לפיכך חייב כל אחד ואחד לומר בשבילי נברא העולם. הרי אדוני נברא "יחיד", ויחודיות זו היא נחלת כל בני העולם. אדם המעלה את עניני יחודיותו על דעתו צריך להודיע: הרי מכל בני העולם החיים עכשו אין אף אחד הדומה לו. מכל בני העולם שחיו מאדניו עד היום לא היה אחד שהיה דומה לו, ועד סוף כל הדורות לא יהיה אף אחד הדומה לו באותו הרכב של כחות, חכונות, סגולות, מעלות וחסרונות! לפיכך כל אדם הוא "יחיד", עד שהוא חייב לומר "בשבילי נברא העולם"!

33

ובוא וראה רוממות מעלה זו של היחודיות: לפני שיעקב אבינו נאבק עם המלאך שרו של עשו כתוב "ויותר יעקב לבדו" וחול הבינו כי אין זה סיפור דברים בעלמא: "ר' ברכיה בש"ר סימון אמר אין כא' — ומי כא? ישורון, ישראל סבא. מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ה' לבדו, אף יעקב — ויותר יעקב לבדו" (בר"ר פנ"א, א). "לבדו" זוהי התגלותו של הקב"ה לעתיד לבא כשיתגלה יחודו ית' לעיני כל באי עולם, ולהשגה זו הגיע יעקב אבינו, ובכחה נאבק עם המלאך ויכול לו. אדמו"ר מבאר במאמר גדול כי זוהי מעלת בן-ישיבה, להיות "לבדו": "מהותה ומציאותה של דרגה זו הוא, יחיד, מבלי שיצטרך לכלום ומבלי שיהיה תלוי במי שהוא, יחיד לגמרי, לבדו. ומי שהוא במידה זו, באותה שעה אין שום דבר קיים בעדו בכל הבריאה כולה, הרי הוא יחיד לעצמו — ולא יהיה משתומם ביחידות ובבדידות אבל הם צוותו, וישתומם במלוא עם מפני שנערך ממנו עניני העולם השפל ונתוסף עמו ראיית מלכות שמים" (חזו"ר בתחילת מא' ג). עיין בדעת חכמה ומוסר ח"א סי' ק.

מהאבות הק' — למתן תורה. הרמב"ן כותב על "אנכי ה' אלוקיך" ביתרו: "ונאמרו כל הדברות כולן בלשון יחיד, ה' אלוקי, אשר הצאתיך, ולא כאשר התחיל להם אתם ראייתם כי מן השמים דברתי עמכם, שמע תשמעו — כי

34

היוצא מדברינו הוא, כי הרגעים שבהם עלינו, לעבור לפניו כבני מרון דורשים הכנה רבה. כיצד נהיה אדם "יחיד" ולא "סתם-אדם"?

בלימוד גמ"ת: בשום אופן אין לרמות את עצמו לחשוב שכבר הבין, כי הבנה "יחודית" נוצרה רק אם באמת מבינים באופן ברור, מה נפלאים דברי רש"י ברכות ה, ע"ב ד"ה אגרא דפרקא "רובם אינם מבינים להעמיד גירסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן שיקבלו שכר לימוד". הרי "לימוד" נקרא, אם לאחר זמן יוכלים לחזור על השמועה ששמעו ולמדו!

בלימוד ושמיעת מוסר כתב רבינו יונה בהא דאמר הלל הזקן "אם אין אני לי מי לי" (אבות א, יד) "אם האדם לא יעורר נפשו — מה יועילו המוסרים?" (שע"ת ב, כו). אפשר לקרוא הרבה ספרי מוסר במהירות, וכמעט אין בזה תועלת. רק אם אדם מעורר נפשו במה שהוא לומד, לעכל הדברים היטב ולבדוק עד כמה הוא שייך לדברים, ואם רחוק הוא מהם, מהי סיבת הריחוק, ואם נכחו כעת לקרב הדברים אל עצמו ובאיות אופן, אן אם עדיין יש לו לעסוק בהקדמות לאותו ענין.

בחינה לאדם אם יש בו משהו מיוחדות היא שעה של בדידות: לסתם-אדם" משעמם כשהוא לבד. "יחיד" בעולם שמח כשהוא יכול להיות שעה עם עצמו. "הנער בלילה והמהלך בדרך יחידי וממנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו" (אבות ג, ה). הלא שעה כזאת היא עת רצון, ואיך הוא מפנה אז לבו לבטלה! הרי זה מוכיח שאין לו עסק עם עצמו, ואין זה אדם שהוא "עולם מלא". זוהי הצרה הגדולה של בני הישיבות המתחנכים שנים רבות בפנימיות ושם הם נמצאים תמיד בתוך הרבים בלי רגע אחד של בדידות, ובוהם עלולים לאבד, לגמרי את היחודיות שלהם ולשכוח לגמרי מההתפתחות לאדם עצמאי. מה עלוב הוא לראות יקרים בני תורה שאין להם שום נקודה יחודית, ממש בני אדם שאין להם היסטוריא; אחרים התוו להם כל מהלך חייהם, ה' ישמרנו מההלך-חיים כזה!

פרק שנים-עשר:

חדש הרחמים

30

זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון — ראש השנה הוא יום בריאת האדם, וזוהי סגולת היום, שבו כל אדם יכול להתהוות בריאה חדשה. וביום שנברא האדם, נתחדשה מלכותו ית' על העולם, כי אין מלך בלא עם. הוי אומר: שני ענינים ישנם בראש השנה הדורשים הכנה מרובה: התחדשות האדם והתחדשות מלכות שמים. צמיחת האדם ובנין העולם — זוהי עבודתנו בחדש אלול. ומצטרף אליהם ענין שלישי: תשובה, שהרי הימים הנוראים ימי תשובה הם. ניחד בזה את דברינו על הענין הראשון: התחדשות האדם, לקיים "חדשו מעשיכם בחדש השביעי" (ויק"ר פכ"ט, ה).

א.

"בר"ה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון. מאי כבני מרון? הכא תרגימו: כבני אימרגא (כבשים שמונין אותם לעשרן ויוצאין זה אחר זה בפתח קטן שאין יכולין לצאת כאחד). ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון (הדרך קצר ואין שנים יכולין לילך זה בצד זה והעמק עמוק משגי צדי הדרך). רב יהודה אמר שמואל כחיילות של בית דוד (כבני מרון — כבני חיילות של מלך — מרון לשון מרות ואדנות, וכך היו מונין אותם יוצאים זה אחר זה בצאתם למלחמה — ר"ה ית, ע"א). הרי שלשה ציורים נפלאים, והענין ברור: בדין עומד האדם לפני בורא לגמרי לבד, בבדידות מוחלטת — אין לו טוען ועד, כי "הוא הדין הוא העד הוא בעל דין". אין לו על מי לגלגל את חובו ואת מי להאשים כשלונו, כי ברגע עמדו לפני בורא בדין הוא כאילו אין עוד אדם בעולם חוץ ממנו, והוא לבדו אחראי לכל מה שעשה ומה שלא עשה.

Maintain Both Modes

What are the practical applications of this *avodah*?

As mentioned, each person has a social aspect, which pushes him to seek companionship, along with the aspect of "alone." When we look around in the world, we see that most people seek companionship. There are only a few people who like to be alone. They may go to faraway places and live all alone.

Understandably, of this it is said, "Do not reject this one or that one." A person must have the ability to be alone as well as to relate to others.

Most people are surrounded by others for almost the entire day. Nowadays, even when a person is alone, he is almost always influenced by the media, various kinds of cell phones, and other forms of contact with the outside world. There are even those who keep their cell phones on when they go to sleep, because "I don't know who might need me." They are connected to the outside world 24 hours a day!

But the social aspect of a human being is only positive when it is used within its proper limits. Beyond that, it is negative. Used wisely, it develops a person. When it goes beyond its boundaries, it destroys him.

The social aspect of a person's life must be only a part of it, and not its entirety. We must get used to, and eventually maintain the idea that there is a state called "alone."

37

Focus on your Task

Let's say a person is sitting and examining his financial records. If the phone rings while he's busy with this and he answers it, he will lose track of his calculations and he will have to start all over from the beginning.

In order to become accustomed to the state of "alone," we must get in the habit of completing a task without interruption. If someone is trying to call, they will have to wait a couple of minutes. We do not need to be available to others every moment, otherwise, we lose track of what we are doing.

Some might object, "What difference does it make if I need to start again later?" If he continues to maintain this incorrect attitude, he will never get used to thinking, by himself, about the practical things he needs to do.

We are not even discussing anything spiritual yet. We are still dealing with the absolutely material world. Yet we must get in the habit of being temporarily unavailable while involved in something that would be disturbed by an interruption.

If we are able to develop this habit, it will be much more than a matter of merely gaining a couple of extra minutes. Rather, we will train ourselves to do something that requires thought without allowing anything else in our lives to disturb it - as if nothing else exists. This is called "focus."

38

Most people have few opportunities to be alone, but Hashem does give us some occasions in life when there is opportunity for peace and quiet.

בביאור הלכה באו"ח סי' תקעא. ב כתוב: "וראיתי להעתיק פה מה שכתב השל"ה בשם ספר חרדים וז"ל שמצא בתוך ספרי המקובל האלקי חסידא קדישא הרב ר"י לוריא אשכנזי ז"ל בספר אחד כתיבת יד: כל מה שתמצא בסיגופים

כך לא נזכרו אלא למי שאינו עמלו בתורה. אבל מי שתורתו אומנותו ויודע דעת ויראת ה' לא יחלש ולא יתבטל מלימודו. אך יום אחד מן השבוע יתרחק מבני אדם ויתבודד בינו לבין קונו ויתקשר מחשבתו בו כאילו כבר עומד לפניו ביום הדין וידבר לא ית' כאשר ידבר העבד אל רבו וכן אל אביו. הרי גם התשובה לת"ח רצויה בהתבודדות דווקא:

הרי עבודה רבה לפנינו להכנת הרגעים שנעבור לפניו ית' ככני מרון: לימוד תורה אמיתי. שלא נרמה את עצמנו: לימוד מוסר לעורר נפשנו ולא ללמוד "מתם": והתבודדות לכה"פ שעה במשך השבוע. להיות עם עצמנו לעשות חשבון נפשנו. כל אלה הם דברים קטנים לגבי המשימה הגדולה להיות יחידים. כי ביחודות ובדידות גמורה נעמוד לפני בוראנו ביום הדין.

39 You don't need to use the time for thinking deep thoughts and developing the mind. Rather, you should allow your mind to relax and take a break from the rush of life. And this does not mean to look for a substitute activity. Just relax for a few

minutes. Get used to the idea of an environment with nothing in it: no news, no distractions, and no activities. Just peace and quiet.

This is not to say that one should leave his home for a week and isolate himself somewhere. We are only dealing with the short periods that are already present during the day. A person can take the time to calm himself, whether it is a matter of focusing on a single task, or a matter of sitting and enjoying a few minutes of quiet.

If you haven't tried this, you have no idea of what can be experienced through it. But the person who has tried to do this knows that, without exaggeration, he discovers an entirely new sense of self.

How does this occur? Because the "I," as we explained, has two aspects: one turned outward, to other people, and the other turned inward. If only the part that turns outward is used, only

half of the self is recognized, and in a deeper sense, less than half. The personal self is completely lacking!

40 There is a unique part of the self, a state that exists on its own. Most people are unaware of this part of themselves: not, *chavshalom*, because they don't want to recognize it, but because of the distractions and pressures of life, and a lack of knowledge of its very existence.

The goal must be to discover the true "I." This is achieved by sitting quietly, alone, without any specific content for one's thoughts at that time. Just have quiet and be calm.

Listening to relaxing music may be helpful; not modern music with its loud beat, but something peaceful. There are tunes that can calm a person, so that he can live in a world with inner quiet.

Inner quiet is a great treasure that exists inside each person. Yet there is a deeper treasure - the revelation of the presence of the Creator within - but this can only occur if we can already experience inner quiet. "Hashem does not come with a commotion or with a strong wind, but with the subtle, quiet voice."

To discover the "I," we must reach the state of "kol demamah" *dakah*, the state of "alone," quiet, and focus.